

Libog mo, Libog ko: Ang Kalibugan at ang mga Pagnanasa sa mga Akda ni Eros Atalia

Marina G. Quilab²

Abstrak

Nilayon ng papel na ito na maipakita sa mga akda ni Eros Atalia ang kahulugan ng “libog”. Magkaiba ang kahulugan ng salitang ito sa wikang Filipino kung ikumpara sa pagpapakahulugan ng wikang Bisaya. Ganunpaman, pinaniniwalaang *magkaugnay* lamang ang konsepto sa dalawang nabanggit na wika kaya ito ang hinanap at sinuri sa mga akda ni Atalia. Gamit ang saykoanalitik na lapit sa pagsusuri ay sinuri ang limang akda ni Atalia. Isa-isang sinuyod ang paglalarawan ng “libog” at *desire* o pagnanasa upang maipakita ang larawan nito na higit pa sa sekswal na kahulugan. Inilahad din sa pagsusuri ang iba-ibang pagnanasa ng awtor na nagpapalutang sa kahulugan ng “libog” upang mailantad sa mambabasa ang mga pangyayaring may kinalaman sa personalidad ng tao sa pamamagitan ng mga masalimuot na kaganapan sa lipunang Pilipino. Natuklasang ang mga akda ni Atalia ay nagpapakita ng iba’t ibang anyo ng pagnanasa na tumutukoy sa mga panlipunang isyu at mga pamumunang panlipunan. Politikal at kritikal ang pinagmulan ng mga pagnanasa na inilarawan sa mga akda ni Atalia. May kaugnayan ito sa samu’t saring tunggalian ng buhay at ng lipunan kahit pa larawang sekswal ang madalas namamalas sa kanyang mga likha. Sa estilo at pangkalahatang layunin ng awtor nakitang ang kalibugan at pagnanasa sa loob ng kanyang akda ay naglalayong tumisod sa kamalayan ng mambabasa na unawain ang mga nakakubling kahulugan ng kanyang akda at salaminin ang iba pang kalagayang hindi lantad na ipinakita. Sa gayong kalagayan, napatunayan na ang konsepto ng libog bilang mahalay, sekswal, bastos bulgar, erotik at taboo ay nagkaroon ng bagong kahulugan bilang nakalilitong tagpo, nakalilitong larawan at pag- unawa sa kamalayan,. Tinugunan nito ang kahulugan ng “libog” para sa mga Bisaya na kalituhan o pagkalito. Naiugnay rito ang konsepto ng “libog” sa wikang Filipino at Bisaya.

Susing salita: *libog, sekswal na pagnanasa, saykoanalitikal na pagbasa, Eros Atalia, politikal na pagnanasa*

²The author is a faculty member of the Filipino Department of MSU-Iligan Institute of Technology and is currently taking her PhD in Filipino in University of the Philippines-Diliman.

INTRODUKSYON

Ang Libog

Ang “libog”o kalibugan ay nangangahulugang *lust* sa Ingles at *uwag/ulag/big*a sa wikang Bisaya at sa wikang Filipino naman tumutukoy ito sa kaugnay na kahulugan ng pagiging mahalay. Tumutukoy ito sa seks, libido, utog at iba pang kaugnay na salita ng pagtatalik o *sexual intercourse*. Itinuturing na *taboo* ang salitang ito dahil erotik, bulgar, o bastos. Ganunpaman, mahalaga ang pagkilala sa salitang “libog” na paksa ng papel na ito. Nabigyan ito ng bagong perspektiba sa lipunang inilarawan sa mga akda ni Eros Atalia. Kakitaan agad ng larawan ng kalibugan ang mga akda ni Atalia batay sa mga salita, pahayag at sa mga tagpo sa loob ng kanyang akda. Sa lipunang Pilipino, *taboo* usapin na may kinalaman sa “libog” o pagnanasa. Ito ang argumento ni Reuel Aguila (2005:3) sa kanyang pag-aaral na pinamamagatang Mandaragat ng Pag-ibig at Iba pang Tula ng Pagnanasa: Poetika sa Kalipunan ng mga Orihinal na Tulang Erotiko, aniya, “anong kademonyohan mayroon ang salitang ito, [*erotika o libog*] na naiiskandalo ang mga Pilipino. Hindi lang mga salita ang mga ito. Repleksyon ang mga salitang ito ng kaugalian, pagtingin, takot at kamangmangan hinggil sa malalalim na damdamin ng tao.” Batay sa kanyang pahayag, masasabing may himig mang kalaswaan o kahalayan ang salitang “libog o kalibugan” subalit maaring may higit pa itong ipinakahulugan sa kamalayan ng indibidwal o ng mga Pilipino.

Kaugnay nito, isa sa mahalagang tampok sa papel na ito ang pagtalakay sa mga pagnanasa ng tao at ang naging epekto nito sa kanya at sa lipunang kanyang ginagalawan. Nais patunayan mula sa pagpresenta ni Eros Atalia sa “libog” sa kanyang mga akda ay humahantong ito sa larawang may kaugnayan sa mga pagnanasang politikal at sosyal na kaakibat sa bawat pagkilos ng tao at sa kanyang paniniwala o pilosopiya.

Magkagayunman, naging mas kapana-panabik ang salitang “libog” na pagtuunan ng pansin sapagkat mayroon itong ibang literal na kahulugan sa wikang Bisaya. Ang “libog” sa wikang Bisaya ay nangangahulugang pagkalito, lito, o *confused*. Kung taluntunin ang kaugnayan ng mga pagnanasa ng tao pisikal man o

politikal, gayundin ang epekto nito sa kanya o sa kanyang lipunan, masasabing humahantong ang lahat sa kalituhan. Ang pagkakaroon ng maraming pagnanasa at ang pagtugon sa mga pagnanasa ng tao ay maaaring masalimuot at nakalilito. May pagkakaiba man sa kahulugan ang salitang ito mula sa dalawang wika subalit masasabing may kaugnayan pa rin sa isa't isa dahilan para taluntunin ang konsepto ng "libog" sa mga akda ni Eros Atalia.

Si Eros Atalia na isa sa mga manunulat ng kasalukuyang panahon ay mahilig sumubok at mag-eksperimento ng kwento at salaysay. Dahil dito, kapana-panabik ang pagsuyod sa mga akda ni Atalia kung paano niya ipinakita ang kalibugan sa kanyang mga akda gayundin ano ang nakapaloob na *desire* o pagnanasa. Iniugnay ang libog sa pagnanasa o *desire* dahil may magkaugnay itong katangian.

Ang saykoanalisis o saykoanalitik na lapit ay tumitingin o nagtitimbang-timbang sa mga ikinikilos ng mga tauhan sa loob ng akda, kung paanong naging ganoon na lamang ang desisyon ng mga karakter, o bakit ganoon na lamang ang kanilang ikinikilos o pag-uugali. Sa libro nina Santiago et al. (1989: 278), sinasabing "ang panunuring ito ay nagdidiin sa pagtatalo ng kaisipan ng pangunahing tauhan at ng iba pang tauhan sa akda. Kung makatarungan ba o hindi ang kanilang mga naging kapasyahan." Kaugnay sa usapin ng *desire* o pagnanasa masasabing ang *desire* ay faktor o dahilan upang mangyari ang isang kaganapan na nagbubunsod ng isang kapasyahan. Samakatwid, ang sikolohikal na pananaw ay may kaugnayan sa mga pagnanasa. Ayon sa paliwanag ni Dylan Evans (1996:37) isang anyo ito ng kristisismo na gumagamit ng mga teknik sa pag-aanalisa o pagbibigay kahulugan gamit ang kabatirang sikolohikal o ang paggamot at pag-unawa sa isip at ugali ng tao.

Naging tanyag ang saykoanalisis mula sa konsepto ni Sigmund Freud - sa kanyang id, ego at super-ego. Ang id ay bunga ng *unconscious* o di-malay na bahagi ng pag-iisip ng tao. Ang *unconscious* ay tumutukoy sa labas o yaong hindi alam o hindi pansin na mga pangangailangan o bagay. Samantala, ang *pre-conscious* ay tumutukoy sa mga kaalamang hindi alam o hindi malay subalit maaring naaalala muli; at ang *conscious* o malay ay ang kasalukuyang kamalayan o kaalaman. Mula sa tatlong kamalayan ay lumalabas naman ang tatlong bahagi ng personalidad na siyang nakakaapekto sa ugali ng tao. Ito ang id na tumutukoy sa bayolohikal na

komponent ng personalidad ng tao. Ito ang likas na pagkahilig na matatagpuan sa ating *unconscious* kung saan ito ang pagkagusto ng tao na nangangailangan ng agarang pagtugon. Tumutukoy naman ang *super-ego* sa mga pamantayang itinakda ng/sa lipunan. Samantala, ang *ego* ang siyang nagpapatakbo sa *pre-conscious* at *conscious* na bahagi.

Kaugnay nito, ipinapakuhulugan na may likas na hilig ang tao na bahagi na ng kanyang nararamdaman. Isa na rito ang tungkol sa seks o libog. Pinipigilan ito ng tao na maipalabas, maipakita o gawin dahil sa mga konsiderasyon sa palibot na nagtatakda ng maganda o mabuti.³

Isa si Jacques Lacan sa nagiging tampok na proponent para sa pagdebelop ng saykoanalisis. Sa mga aklat nina Sarup (1992), Zizek (1991), at Evans (1996), inilahad ang konsepto ni Lacan na nagpakita ng debelopment ng saykoanalisis na nagbigay ng higit na malawak na konsepto hinggil sa *desire* at saykoanalisis. Bagaman hindi maikala na nag-ugat ito sa konsepto at teorya ni Freud, lumalabas na ang *desire* ayon kay Lacan ay pagnanasa at paghahanap ng tao ng parehong pagmamahal at pagkilala ng kanyang pinagnanasaan. Ang pagnanasang ito ay nakatali sa komplikadong emosyon ng indibidwal na naghahangad na maging katulad din siya sa kanyang pinagnanasaan.

Mula sa paliwanag ni Zizek (1991:4), pinapatingkad ng saykoanalisis ang kaibahan ng pangangailangan (need) at kakulangan (lack) na hindi natatamo sa ugnayan ng *subject* sa *object -cause*. Ibig sabihin nagaganap ang isang pangyayari dahil may pangangailangan at may kakulangan ang isang indibidwal na naghahangad na matugunan. Kaugnay nito, may parehong pag-unawa din si Sarup (1992: 68) at sinabing niyang, “*need is satisfiable and desire is insatiable*”. Maaaring matugunan ang pangangailangan, ngunit ang *desire* ay walang katapusang paghahangad. Matatagpuan ito sa pamamagitan ng ekspresyon ng fantasya at *fetishism*. Sa kanilang

³ Ang mga talata na nagpapaliwanag sa saykoanalisis ay halaw mula sa paliwanag ni Barry. Para sa karagdagang pag-unawa at elaborasyon hinggil sa teoryang saykoanalisis, mababasa sa Peter Barry. *Beginning Theory An Introduction to Literary and cultural Theory*. Second Ed., (USA: Manchester University Press, 2002.), 96-100.

mga pagpapaliwanag, batay sa punto ni Lacan, mahalaga ang pagkilala sa pagnanasa para sa pagbasa sa mga nakaraan upang maunawaan ang nasa kasalukuyan. Inungkat sa saykoanalisis ang posibleng mga faktor na nakakaapekto kung paanong naisulat ang isang akda, kung paanong kumikilos ang mga tauhan, kung paano uunawain ang teksto, gayundin kung paanong binabasa ito ng mambabasa at paano minanipula ng awtor ang akda na marahil ay batay sa kanyang sariling perspektiba. Lumabas na ang apat na venyu ng lapit saykoanalisis ay nasa karakter, sa awtor, sa teksto at sa mambabasa.

Kaugnay nito, masasabing ang saykoanalisis at ang panitikan ay konsern sa mga naratibo. Yaong mga salaysay na nakapaloob o bumabalot sa isang akda. Sa panitikan, ang mambabasa ay tulad ng isang sikolohikal na *analyst*, ang mga pangyayari ay binibigyang kahulugan sa nakikita sa loob ng kwento. Kailangan ng mambabasa na maghanap ng dahilan at koneksyon upang makabuo ng kahulugan. Sa pananaw ng saykoanalisis, naging kasangkapan ang panitikan upang dito ipalabas ang mga ikinukubling pahayag na bunga ng pagnanasa. Upang makita ito ay nangangailangan nang masinsinang pag-unawa sa pamamagitan ng mga salita, pahayag, metapor, analogi, o mga figuratibong salita, simbolo, salaysay na ginamit ng awtor.

Sa kabuuan, sinasabing hindi lamang tungkol sa sekswal na katangian ang kahulugan ng *desire* o pagnanasa, bagkus tumutukoy ito sa iba't ibang kalagayang panlipunan - politikal, sosyal, ekonomik, kultural, at maging personal na kalagayan. Sa gayong katuturan, lumalabas na ang pagtugon sa *desire* na nagpupuno sa *lack* at *need* ng isang indibidwal ay hindi lamang nagbibigay ng luwalhati at tagumpay bagkus maari ring dahilan ito ng pagkabigo o kahinaan. Marahil dahil nagkakaroon ng komplikasyon ang mga pagnanasa ng tao na nakakaapekto sa kanyang mga desisyon at iba pang kaugnay na pangangailangan.

PARAAN NG PAGESUSURI

Pangkalahatang layunin ng papel na ito ang tuklasin kung paano ipinakita at ginamit ni Eros Atalia ang konsepto ng “libog” sa kanyang mga akda. Ang “libog” na

tinutukoy rito ay iniangkla sa kahulugan sa wikang Bisaya na nangangahulugang “lito” o “kalituhan at pagkalito” at sa wikang Filipino na ibig sabihin ay “pagnanasa”.

Ang paraan ng pagtalakay ng “libog” ay sa konseptong nakapaloob nito. Ang ibig sabihin ay binigyan muna ng kaukulang kahulugan ang “libog” mula sa pagpapakahulugan ng wikang Filipino saka pinag-ugnay sa kahulugan ng wikang Bisaya na may literal na kahulugang “pagkalito o kalituhan”. Sa pamamagitan nito, magkaroon ng ibang kulay at kahulugan ang nasabing salita mula sa mga pangyayaring isiniwalat ng may-akda.

Gamit ang deskriptibong-analitikal na pamamaraan ay sinuri ang limang akda ni Atalia. Ito ang sumususunod, *Taguan Pung (kalipunan ng mga akdang di pambata) at Manwal ng mga Napapagal (kopiteybol dedbol buk, Peksman (mamatay ka man) Nagsisinungaling Ako, (at iba pang kuwentong kasinungalingan na di pa dapat paniwalaan), Ligo na U, Lapit na Me, Wag Lang di Makaraos: 100 dagli (mga Kuwentong pasaway, paaway at pamatay, at Its not that complicated: bakit di pa sasakupin ng mga alien ang daigdig sa 2012 at ang Tatlong Gabi Tatlong Araw. Batay sa pamantayan ng saykoanalitikal na lapit partikular ang psychoanalysis of desire ni Jacques Lacan ay isa-isang hinugot sa akda ang mga paglalarawan ng awtor hinggil sa pagnanasa at sa iba pang kabatirang nais niyang ipaabot. Pagkatapos maipakita ang iba-ibang anyo ng pagnanasa na siyang kaugnay na kahulugan ng salitang “libog” ay tiningnan ang kaugnayan nito sa libog ng wikang Bisaya bilang nakalilito o confusing.*

DISKUSIYON

Sina Intoy, Jen at Tina sa Mundo ng Kalibugan

Isa ang nobelang *It's not That Complicated: Bakit hindi pa sasakupin ng mga alien ang daigdig sa 2012*, (2012) ang kapansin-pansing naglalandad ng makamundong pagnanasa, libog o uwag. Halimbawa, lihim na pinagmamasdan ni

Karl [Intoy]⁴ ang alindog ni Tina. Habang nagmamaneho ang dalaga, napansin nitong sa kanyang maputing hita nakatitig ang binata.

Si Tina, nakalugay ang buhok. Puting damit na malaki sa sanda pero maliit sa blouse. Manipis. Kita ang kulay ng bra na itim. Bitin ang damit. Litaw pusod. Naka-pekpek maong shorts. Tsinelas na kulay beige.

Lalong umiksi ang kanyang shorts nang umupo sa driver's seat. Malago ngunit manipis ang balahibo sa hita. May tattoo pababa sa kanang hita.

“Buti na lang hindi ikaw ang nag-drive?” nakatuon ang mata ni Tina sa daanan habang nagmamaneho.

“Ha?” para akong niyugyog sa mahabang pagkakatulog.
 “Kung ikaw ang driver, kanina pa tayo patay. Yung mata mo, wala sa kalsada.” (2012: 36)

Kaugnay sa siping binanggit, ipinapakitang may pagnanasa si Karl kay Tina. Sa sumunod pang paglalarawan at pagsasalaysay ng mga kwento, hayagang pinagpapantasyahan ni Karl si Tina lalo na't naging madalas ang kanilang pagsasama dahil itong huli ay nagpapasama sa kanya sa isinasagawang pananaliksik. Dahil boss niya ito ay wala siyang tutol na sumama kahit hindi na ito bahagi ng kanyang trabaho. Habang lalo silang pinaglapit ng pagkakataon ay lalong nag-uumigting ang libog ni Karl kay Tina. Bagaman sa kabuuan ng kwento ay magpag-ugnay-ugnay ang mga dahilan at nakaraan ni Intoy – ang karanasang sekswal, ang masarap niyang karanasan sa piling ni Jen, gayundin ang mapait na alaala nang biglang maglaho si Jen sa buhay niya.

Ang nobelang ito ay may sekwel ng naunang kwento ng buhay nina Intoy at Jen na *Ligo na U, Lapit na me* (2009). Sentro ng kwento ang ugnayang namagitan sa dalawa. Kakaiba ang pagkakaibigan ng dalawa, na sinasabi nga nilang “friends with benefits and perks” (p. 41). Hindi lamang ordinaryong pagkakaibigan bagkus may ugnayang sekswal. Lumalabas sila at pumupunta sa mga ‘biglang liko’ upang palayain ang kanilang pagnanasa, iraos ang kanilang mga libog. Bagaman sa ibang

⁴Sa nobelang *Its not that Complicated Bakit Hindi pa sasakupin ng alien ang daigdig sa 2012*, Karl ang tawag ni Tina kay Intoy.

bahagi ng kwento may ilang mga tagpo na nagsasabing ang pakikiramay ni Intoy sa mga drama ni Jen ang ilang dahilan kung paanong sila ay lalong naging malapit sa isa't isa. Samantala, pareho nilang pinagkasunduan na walang pagmamahal na ugnayan. Wala silang palitan ng 'mahal kita' o walang komitment sa isa't isa. Basta't sa tawag ng pangangailangan ay okay sila. Sa katapusan ng kwento, naglaho si Jen at naiwang bitin si Intoy. Ang sana'y kasukdulan ng kanyang nararamdaman upang ipaabot kay Jen na mahal na niya ito ay nawakasang bigla. Ang sana'y kakalasan ng kanyang pagkaalaskador sa harap ni Jen ay naputol bigla. Ang sana'y pag-amin upang makaraos sa umuusbong na pag-ibig ay natigil bigla. At nabitin siya. Di na nagpakita si Jen. Pinagpatuloy na lamang niya ang kanyang buhay sa paghahanap niya ng trabaho sa kabila ng katotohanang hanap-hanap niya ang dating kaulayaw.

Ang pagkawala ni Jen, ang paghahanap ni Intoy kay Jen at ang panghihinayang niya kay Jen, gayundin ang panghihinayang niya sa sarili kung bakit di nasabi ang kanyang pagmamahal sa dalaga ang siyang nagpapainog sa sumunod pang mga pangyayari, mga paglalarawan at pagsasalaysay sa loob ng nobela. Hanggang sa dumating na si Tina sa eksena ng kanilang kwento. Si Tina na may misteryoso ring pagkakakilanlan.

Libog na Libog: Pagnanasang Mapagpaligaya, Pagnanasang Mapagparusa

May mga dahilan at kaukulang aksyon na kaakibat ang pagnanasa ng isang indibidwal. Ipinaliwanag ito ni G.F. Schueler (1995: 9-10) na "maaring ang matinding pagnanasa o pagkagusto ng tao ay bunga ng kakulangan o kaya ng pangangailangan – *lack and need*." Maaring ito ay bunga ng "biological need or drive" at isa na rito ang pagnanasang sekswal bukod pa sa mga pangangailangang likas na sa tao; ang pagkauhaw, pagkagutom o pagtanggap ng dumi ng katawan. Sinabi niya na "ang mga pagnanasa ay *ubiquitous* o karaniwan, at ang mga ito ay may sariling katangian". Marahil nakabatay ito sa kakulangan o pangangailangan. Dagdag ni Scheuler, may iba't ibang sikolohikal na lohika ang bumubuo sa pagnanasa, maaari itong tungkol sa kung ano ang mayroon o wala, kung ano ang nakikita ng tao sa iba o sa paligid na maaring wala siya o kulang siya. Ang kaukulang aksyon sa mga pagnanasa ng tao ay umaayon din sa kung papaanong paraan niya ito pagtatagumpayan.

Samakatwid, kung mapagtagumpayan ng tao ang kanyang pagnanasa sa kanyang pinagnanasaan ay inaasahang “mapapaligaya” niya ang kanyang sarili at magiging payapa ang kanyang kalooban. Subalit sa ilan pang mga pagpapaliwanag ng pagnanasa ay idinidiin na kakambal ng kaluguran ‘pleasure’ ang ‘pain.’ Ibig sabihin, maaring hindi lahat ng pagtamo sa pagnanasa ay nagbibigay ng saya, maaring ito ay nagpapalungkot pa. Halimbawa, habang sinubukan ni Intoy na ihanap ng sagot ang pangangailangan ng kanyang katawan - libog, ang kanyang naramdamang kakulangan – pagnanasa dahil sa pagkawala ni Jen ay nagbigay kay Intoy ng panibagong alalahanin. Naging komplikado ang lahat kay Intoy lalo na nang matagpuan niya si Tina. Si Tina na may sopistikadang byuti at alindog ang nakabighani sa kanya at inaakalang ito ang sagot sa kakulangang nararamdaman niya. Habang iniisip ang dalaga, sabay niyang pinakawalan ang libog na nararamdaman.

Himas-himas ang tiyan. Kambyo-kambyo. Disgrasya, nag-start ang makina ng imahinasyon ko. Kanina’y nasa neutral ang kambyo, eto’t nasa primera na. Umuugong ang imahinasyon, nagrerebolusyon ang dibdib. Ang hita ni Tina, kinis at puti ng braso, ang balahibong pusa. Ang nakalugay na buhok.

May sariling buhay ngayon ang kambyo. Parang sa pampasaherong jeep, habang nangangatal ang makina, pumipintig-pintig mag-isa ang kambyo. ...

At si Tina ay hindi na ngayon naghihingalong ambulansya na magsasagip sana ng naghihingalo. Naging karo ng patay. *Si Tina sa agad kong pagdilal ay naging si Jen.* (akin ang diin) (*Its Not that Complicated...*, 2012: 38-39)

Sinasabi na ang pagnanasa ay nagbibigay dahilan upang gawin ng indibidwal ang isang bagay. Ang kalooban sa paggawa ay bunga ng pananasa. Gaya kay Karl lalong nabighani siya sa alindog ni Tina dahil sa nararamdamang kulang at pangangailangan. Ang kakulangang ito ay dahil sa pangugungulila niya kay Jen. Si Jen na inaasam-asam niyang makasama tulad ng dati. Sa puntong ito, bagaman nairaos ang sarili, napaligaya ang sarili subalit nakakabit ang pait dahil sa hindi maalis-alis na alaala ni Jen sa kanya.

Larawan ng pagnanasang sekswal ang nakapaloob sa mga ugnayan nina Jen, Intoy, Tina. Halimbawa, si Jen ay inilarawan bilang babaeng naghahanap ng aliw sa kanyang sarili, sa katawan. Sa salaysay ni Intoy ay hindi lamang siya ang naging lalaki sa buhay ng dalaga. Bagaman hindi naman produkto ng isang masamang karanasan si Jen para maging hayok sa seks. Ipinakita ito sa siping sumunod:

Isang simpleng nene na naging curious sa kanyang katawan at pagkababae. Nagsimula sa patingin-tingin, pagkanti-kanti, pagsaling-saling hanggang mauwi sa pagpaling -paling ng mukha sa kaliwa't kanan sa tuwing ginagalugad at pinagyayaman ang bagong tuklas na bukal ng ligaya. Nang tumuntong ng kolehiyo, doon nya natuklasan na mas okay pala kapag may ibang gagawa noon sa kanya. At hindi ito nangangahulugan na sa lalake lang pwedeng maranasan. Napahinga ang kanyang mga kamay. Pero dumalas ang pagpaling ng kanyang mukha. (*Ligo na U, Lapit na Me*, 2009: 42)

Kaugnay nito, ang mga sumunod pang pagsasalaysay sa pagitan nina Intoy at Jen ay naglalarawan ng kanilang mas makamundo pang pagnanasa, hanggang isang araw ay ipinaalam ng dalaga na buntis siya at hindi si Intoy ang ama. Nabigla man at nasaktan si Intoy sa narinig subalit wala na siyang nagawa. Gayong nais na sana niyang aminin na minahal nga niyang totoo ang dalaga. Naglaho na si Jen.

Mas naging masidhi naman ang paglalarawan ng seks at pagseseks sa pagitan nina Tina, Intoy at Jen, at ng isa pang babae sa tinuluyan nilang resort sa Boracay. Mas naging bulgar at tiyakan ang mga tagpo ng paglalarawan ng pagtatalik. Ang matagal nang pagnanasa ni Intoy kay Tina ay nairaos din. Napaligaya niya ang sarili niya. Samantalang nanatiling misteryo sa kanya si Tina. *Alien* si Tina dahil hindi niya maunawaan sapagkat habang naghahalikan o nagpi-petting sila ay umiiyak ito sa di malamang dahilan. “Nakaraos ang kaibigan ko, hindi ako. Mas dumami ang tanong” ani ni Intoy⁵. Hanggang isang rebelasyon ang nangyari. Ang babaeng katalik niya na akalang magpapaligaya at magpaparaos sa libog na nararamdaman ay sanhi pala ng kanyang mga nakaposas na alaala. Natuklasan niyang sina Jen at Tina pala ay matagal nang may relasyon. At totooong nabuntis si Jen at siya ang ama, lamang nalaglag ito. Masalimuot ang sitwasyon nila subalit sa paliwanag ni Jen hindi nga

⁵ *Its not that complicated*, 2012: 140

komplikado kundi may mga dahilan. Dahil mahal ni Tina si Jen na nais magkaanak kay Intoy, at mahal ni Intoy si Jen, may pagnanasa si Intoy kay Tina at kahit labag sa kanyang kalooban na gamitin siya nina Tina at Jen ay nagpaubaya pa rin siya sa mga plano ng dalawa. Umabot sa puntong hindi na niya alintana ang lahat, silang tatlo na ang nagpaparaos sa isa't isa, nag- threesome sila. Unti- unti na ring kumalas ang pagkaalaskador at pagiging matigas ni Intoy, sa kabila ng galit niya na pinaglalaruan siya ni Tina o ni Jen, nagpaubaya siya. Binigay niya ang gusto ng dalawa. Bagaman hindi maalis-alis ang pait na naramdaman sa sarili. "Pero bakit kailangang maging malungkot ako, para lang sumaya kayo?" si Intoy kay Tina (*Its Not that Complicated*, 2012: 187).

Mahalagang masabi o maipahayag ang pagnanasa sa kritisismong saykoanalisis upang maipakita ang mga katotohanang nakabalot nito. Ganunpaman, mula kay Fink (1995: 91) maari ring hindi lahat ng katotohanan sa pagnanasa ay maipaliliwanag. Marahil ang katotohanang ito ay hindi ang makapagpalaya o makapagpaligaya bagkus makapagpapahina o kaya magsasadlak sa dusa. Mapapansin ito sa katauhan ni Intoy, kung gaano siya kaastig ay siya namang kahinaan niya, at ang kahinaan niyang ito na tumutukoy sa seks o pagnanasang sekswal ang isa sa mga alalahanin niya. Halimbawa, sa kabila ng katotohanang natuklasan niya na kaya pala siya tinutukso ni Tina ay may lihim na plano ito sa kanya ay nagpaubaya pa rin siya, hanggang kahit sa di kilalang mga babae ay nakikipagseks na rin siya at mas binigyan niya ng pansin ang tawag ng kanyang laman.

Ang usapin ng pagnanasang sekswal ay hindi rin nawawala sa kwento nina Lumen at Mong sa bayan ng Magapok mula sa nobelang *Tatlong Gabi, Tatlong Araw* (2013). Bagaman nasa kakaibang paglalarawan ang mga tagpo sa nobelang ito, dahil nabalot ito ng mga nakatatakot na eksena at pangyayari ay mababanaagan pa rin ng mga sekswal na larawan. Halimbawa, ang kababata ni Mong na si Lumen na kahit noong mga bata pa sila ay may lihim na siyang pagnanasa sa dalagita. Sa katunayan, ito ang isa sa naghalina sa kanya upang bumalik sa Magapok bukod sa utos ng kanyang nanay. Sa kasalukuyang tagpo ng kwento, nais halikan ni Mong ang dalaga at muling magkalapit sila sa isa't isa. Subalit sa huli hindi rin nagtagumpay ang

relasyon ng dalawa lalo na nang maglaho ang bayan ng Magapok at ang mga tao ay nilamon ng lupa.

Sa bahaging ito, ang pagnanasa ng tao lalo na ang sekswal na pagnanasa ay totoong hindi lamang nakapagpapalaya o nakapagpaparaos bagkus madalas ito ang sanhi ng mga komplikasyon sa buhay. Tulad ni Intoy, bunga ng kanyang mga pagnanasa ay naragdagan pa ang kanyang mga alalahanin sa buhay.

Larawang Sekswal sa Lipunang Politikol: Mga Pagnanasa ng Pagbabago

Ang akda ni Atalia ay pinakilos at nagkabuhay sa pamamagitan ni Intoy. Lumalabas na ang mga akda ni Atalia ay *political by appearing apolitical*. Sa mga blurb at ilang pagkilala ng mga kilalang manunulat, inintrodyus si Atalia bilang mapanuligsa, nangongonsyensya, mapag-oberba, may patama sa kabila ng pagiging mapagpatawa higit sa lahat subersibo. Ang tema at sosyal na komentaryo ay subersibo gayundin ang anyo ng panulat ay lantarang sumasalungat sa mga nakasanayan nang anyo at estilo. Sa introduksyon ni Jun Cruz Reyes, (2006: xvi) ipinakilala niyang ang akda ni Atalia ay “lumalabas sa kahon ng kanon. Mas dapat siguro sabihing mga kwentong postmodernismo. Nagwawala ang mga kwento rito.”

Sa pamamagitan ni Intoy ipinakita ng awtor ang pagpuna ng/sa mga kamalian sa lipunan. Tulad ng mga kaayusan o sistemang sinusunod ng lipunan na kung tutuusin ay nalilihis sa tunay na pangangailangan ng tao. Madalas ang kaayusang ito ay nagdidiin sa mga tunggaliang politikal, ekonomikal, sosyo-kultural na kalagayan, pananampalataya at iba pang kaugnay na konsern. Lumalabas na ang pagnanasang ito ay naglalayong sana ay may magbago o mabago at mabigyan ng tinig ang mga dating walang tinig. Mabigyan ng pansin ang dati nang binalewala at matugunan ang mga tunay na pangangailangan ng tao. Mas masidhi ang mga pagnanasa ng awtor sa pamamagitan ng makulit na pamumuna ng pangunahing tauhang si Intoy sa lipunan. Kahit simpleng mga larawan o sitwasyon ay napupuna ni Intoy, nakikita niya ang mali at nakikita niya ang epekto nito. Laging idiniin niya ang pagkakaroon ng di pantay na pamamalakad. Halimbawa, sa loob ng kanyang mga dagli na pinamamagatang *Peksman mamatay ka man Nagsisinungaling ako*,

(2007: 27) binigyang-pansin ang pagkasalungat ng katayuan ng tao sa kanyang ginagalawang lipunan, “I’m engineer gawa-giba, attorney abla-pera, doktor, reseta-kuwarta, major sahod-saludo.” Nagpapahiwatig ito na may hindi pagkakapantay-pantay ng kalagayan ang bawat indibidwal sa sistemang itinatakda ng lipunan. Sa aklat na ito nakapaloob ang paglalahad ng mga eksena at pangyayari na nakatatawa at senswal. Higit dito, nagpapahiwatig pa rin ito ng pagnanasang naglalayon na may mabago o magbago, may makita at mapuna, at may makwestyon o may sasagot sa mga pangyayaring tila lihis sa tunay na pangangailangan (need) at kakulangan (lack) ng tao sa kanyang kasalukuyang kalagayan.

Inilantad sa kanyang *Taguan Pung (kalipunan ng mga akdang di pambata) at Manwal ng mga Napapagal (kopiteybol dedbol buk)*, (2006) ang kakaibang paraan sa pagbuo ng kanyang akda sa pamamagitan ng mga sari-saring salaysay at paglalarawan na hango sa iba-ibang tagpo ng panahon at karanasan sa buhay. Ipinakita ito sa mga kwentong walang banghay o tinatawag na dagli. Naglalatag ito ng halos may kaisahang larawan kundi man ay magkaugnay na layunin.

Kaugnay sa usaping sekswal at pagnanasa, unang mapansin ito sa mga dagling nakapaloob sa aklat na ito na pinamagatang “Marka-Niño”, “Manananggal”, “Brown Out” at iba pa. Sa dagling “Marka-Niño” halimbawa, mahihinuhang ang batang babae na tauhan sa nasabing dagli ay pinagsamantalahan ng sarili nitong ama. Bagaman hindi lantad na binanggit sa akda ang panghahalay ng ama sa anak subalit ang mga paglalarawan sa piping katauhan ng bata habang wala siyang magawa, sa ginagawa ng kanyang ama ay nagpapahiwatig na mayroong masamang ginawa ito sa kanya. Halimbawa, tuwing gabi habang ang kanyang nanay ay tulog na tulog ay di pansing akay-akay na pala siya ng itay niya. Ang kanyang itay na nakainom ng tinatawag na marka-demonyo.

Ang usaping sekswal ay karaniwang nang may dalawang kasangkot upang maisagawa ito. Anang iba pagtatalik o intercourse. Sa pagnanasang ipinakita sa loob ng akda ni Atalia naroon ang intercourse ng dalawang malakas na pwersa ng panlipunang tunggalian, ang politika at ekonomiya. Lumilitaw na paimbabaw lamang ang larawang sekswal o senswal sa paglalandad ni Eros ng mga kaganapang panlipunan. Lumalabas na mas malalim ang diin o impact ng politika at ekonomiya.

Halimbawa, di alintana ng nanay ang pagód na anak, ang pait na nararamdaman ng anak sa tuwing madami ang pumunta sa pag-aalay at hihingi ng kung ano-anong himala sa kanya. Mas hinahabol ng ina ang pera mula sa alay ng mga nagsipunta sa kanyang anak.

Madalas ding napupuna ni Intoy ang ginagawa ng mga institusyon sa lipunan tulad ng simbahan at akademya bilang mga institusyong malalakas at may mahigpit na pagtatakda sa mga nararapat at hindi nararapat ikilos ng tao. Sa mga pahayag ni Jun Cruz Reyes (2006: xvii), “ipinamamalas ni Eros ang ka nyang pag-uurir at sa katotohanan ng buhay, ang rutinaryong bahay-trabaho sa esensya ng buhay, rutinaryong buhay-kamatayan sa pilosopiya ng buhay. Gayundin ang pyudal na uri ng lipunan tulad ng mga eskwelahan at iba pang institusyon.”

Isinalaysay naman sa dagling “Manananggal” ang nakakikiliting paglarawan ng awtor sa pagkabuntis ng dalawang manananggal dahil pinagsamantalahan ng kapitbahay nilang sinto-sinto habang naiwan ang kaputol na katawan. Ang unang kapatid na manananggal ay nabuntis ng aso dahil may malaking Doberman sa bahay ni Kapitan nang makapasok siya rito. Samantalang ang isa ay nabuntis ng aso dahil may malaking Doberman sa bahay ni Kapitan nang makapasok siya rito. Ang pagkabuntis ng magkapatid na manananggal ay naglalarawan ng pagnanasang sekswal. Ipinapakiang kahit mga manananggal ay may pangangailangang sekswal o may libog. Ganunpaman, mahihinuhang higit pa sa usaping sekswal ang tinutukoy sa tagpong ito. Naglalarawan ito ng kapangyarihan at pagsasamantala. Halimbawa, ang manananggal ay bahagi ng katutubong kwento o salaysaying bayan ng mga Pilipino. Samantalang ang Doberman ay larawan ng kalakasan at karangyaan. Sa lipunang Pilipino, madalas ang may kaya lamang sa buhay ang madaling makakapag-alaga ng ganitong lahi ng aso – at sila iyon si Kapitan. Ang lakas ng kapangyarihan ng mga manananggal ay nilupig ng makapangyarihang aso, at maaaring sabihin sa konteksto ng Pilipinas saan galing ang mga asong ito? Imported, orihinal na mula sa Alemanya. Samantala, ang pagsasamantala ay masasabi ring hindi lamang mula sa mga banyagang makapangyarihan, maari rin namang sa parehong kapwa at sa tagpong ito, ang tinutukoy ay ang sinto-sinto.

Sinabi ni Efren Abueg (2007: xxiii) sa introduksyon na ang mga katha ni Eros ay waring nagtatawa o nangungutya sa mga katotohanang nakapalibot sa atin at ang pagkilala nito ay nararapat batay sa sarili rin natin at hindi dahil itinakda ng mga makapangyarihan sa atin. Aniya, “huwag palinlang sa tudyo o pilantik ng kanyang salita” na nangangahulugang maaaring may nakakubling kahulugan, larawan at katotohanan ang nais ipaabot ng awtor. Ang mga katotohanang ito ay matagal na nating alam o di kaya’y minsan na nating kinuwestyon subalit di rin natin alam ang sagot o kaya nagpaubaya tayo sa nagdikta sa atin. Kaya kung anong mga pangyayari sa kasalukuyan lalo na sa suliraning panlipunan ay isinisisi sa mga nauna sa atin. Isa sa kapuna-punang mga atake ni Eros sa paghahanay ng kanyang salaysay ayon kay Reyes, (2006: xi), “napansin ko ang common formula ni Atalia- ang kawalan ng equation sa pamilya at lipunan na pinatingkad ng kanyang double-edged na pamagat.” Lumalabas, na bagaman walang banghay, di halos magkakaugnay na pangyayari at masalimuot na tema ng kanyang mga dagli ay nakabubuo pa rin ito ng iba pang larawan na naglalantad ng pangkalahatang isyu at tunggalian.

Ang dagling “Brown Out” halimbawa ay nagsalaysay ng *sexual affair* sa pagitan ng ninong at ina ng bata. Nagawa ito ng ina ng bata dahil ang ama ay nasa malayo at malamang isang OFW batay sa sinabing, “sa December pa ang uwi nito” (2006: 27) [sa konteksto ng lipunang Pilipino madalas umuuwi ang mga OFW sa panahon ng pasko]. Ang imahe ng ina at anak at amang marahil nagtrabaho sa ibang bansa para sa ikabuhay ng mag-ina ay larawan ng kasalukuyang pamilyang Pilipino subalit sila ay ninakawan ng karapatan ni Ninong. Sa konteksto ng lipunang Pilipino madalas naging biktima ng pagnanakaw ng karapatan ang mga manggagawa, sila ang lalong nadidiin samantalang patuloy na umaangat ang mga nasa mataas na uri.

Ang mga larawang sekswal at layuning politikal ay higit ring ipinapakita sa kwento nina Intoy at Tina na mababasa sa magkasekwel na nobelang “Ligo na U, Lapit na Me” at “It’s not That Complicated”. Ang pagnanasa na magkaroon ng kaayusan sa lipunan pa rin ang nangibabaw sa mga nabanggit na akda. Halimbawa, habang pinagpantasyahan (nagsalsal)⁶ ni Intoy si Tina makikitang ang paraan ng pagkalarawan ay nag-uugnay pa rin sa mga sitwasyon sa lipunang kinalakhan ni

⁶*Its Not that Complicated...*, 2012: 38-39

Intoy. Ang lipunan ng isang magulong Lungsod, mahirap na pamayanan. Ang aktwal na nagaganap sa kanyang imahinasyon ay inilarawan niya kaugnay sa isang pampasaherong jeep, sa lubak na daan, ambulansyang naghihingalo ay paglalarawan din sa mga kalagayang nangangailangan ng tunay na pag-aayos. Nagpapahiwatig na may pagkukulang ang estado upang matugunan ang pagnanasa ng tao na magkaroon ng maayos na transportasyon, kalsada at mga maayos na pasilidad na ligtas na magagamit sa panahon ng pangangailangan. Hindi tulad ng isang ‘naghihingalong ambulansya’ na sa halip na makasagip ng buhay ay siya pa ang unang dapat sagipin o ayusin.

Sa kabilang banda, malaki ang kaugnayan ng politika sa mga pagnanasa ng tao. Ayon kay Zaleznik (1970), bunga ng komplikasyon sa mga pagnanasa ay nabubuo umusbong ang politika. Tumutukoy ito sa panlipunang relasyon na sangkot ang usapin ng kapangyarihan o lakas. Naglalarawan ito ng dalawang estado o katayuan, isang nasa itaas at isang nasa ibaba. Ang kakulangan at kompetisyon ang isa sa pinakaugat o kondisyon ng politika. Nangyayari raw ito kung ang dalawang tao ay nag-unahan o nag-agawan sa kapangyarihan. Higit sa lahat kung ang kompetisyon ay parehong nasa konteksto ng kakulangan (lack), partikular sa ekonomiya. Dahil dito, kailangang makisangkot ang tao sa pagbuo ng desisyon kung paano maibahagi ang kapangyarihan sa isang partikular na kaayusan o istruktura. Sa aklat nina Burns, Peltason at Cronin (1990: 3) tinalakay nila “kung paanong ang politika ay nakakaapekto sa mga mamamayan ng isang lipunan at sila ay nahahati batay sa sosyo-ekonomikong batayan. Kung saan ang impluwensyang politikal ay naging instrumento sa sosyo-ekonomik na istruktura ng lipunan.”

Nakailang ulit na akong nakipagtawaran, tawanan at sabungan sa mga *babaeng hamog sa Quezon Ave, bakal girls sa mga mall* (akin ang diin) at “Kuya, overtime or short-time?” sa Sta. Cruz, nakaraos pero hindi masaya. Mas nalulungkot ako kapag natapos na. (2012: 44).

Kaugnay sa sipi sa itaas, hindi maalis-alis ang larawang sekswal sa mga pagsasalaysay ni Intoy at sa parehong pagkakataon ay hindi rin naiwawaglit ang kaugnayan ni Jen. Subalit sa sipi idinidiin ang mga panlipunang kalakaran na naglalahad ng mga tunggaliang may kinalaman sa hanapbuhay at buhay ng mga karaniwang tao sa isang malaking lungsod lalo na sa mga kababaihan. Ang lipunan

ng prostitusyon. Muli, ang ganitong karanasan ng lipunan ay epekto ng isang kaayusang malinaw na may nalilihis. At ang pagkalihis na ito ay bunga ng politika at ekonomikong tunggalian.

Isa sa mga madalas napupuna ni Intoy sa mga kalagayang panlipunan ay ang paraan ng paghatid -pagtanggap ng doktrina ng mga institusyong tulad ng simbahan, ng akademya at ng gobyerno. Sa mga puna ni Intoy na siyang naging kahinaan din ng awtor sa kanyang mga akda dahil sa paulit-ulit na mga salaysay, puna, kritik sa maraming “anik-anik” (salita ni Intoy) sa lipunan na madalas ay napapalayo ka na sa tunay na daloy ng kwento dahil sa mas naging marami ang pamumuna o mga *rant* niya kung ihambing sa mga nais abangan sa kanyang kwento⁷. Ganunpaman, ang mga *rant* ni Intoy ay masasabing may mga kaugnay na dahilan upang mas mapansin pa ng tao ang mga kalagayang pinagnanasaan ng awtor na makita at madama ng mambabasa. Kung pagnanasa ng mambabasa na makarating agad sa *climax* o kasukdulan ng kasabikan na alamin ang kwento nina Jen, Intoy Tina, Mong at Lumen at iba pang mga karakter sa loob ng kanyang mga kwento, marahil pagnanasa rin ng awtor na idaan muna ito sa *foreplay* o sadyang pagpapasikot-sikot o paglalakbay sa iba’t ibang bahagi ng lipunan upang ang mambabasa mismo ang makapaglilinging mabuti sa marami pang suliranin sa lipunan. Ang paraang ito ay nakapanghamon sa kritikal na pagkilala kung ano pa ang nais ipakita ng awtor sa kanyang mga napuna sa lipunan. Gaya ni Intoy nakakapagod ding makita ang mga kaganapang ito, lalo na’t walang ginawa ang tao at basta na lamang itong tinanggap o sinunod. Ang mga paulit-ulit na *rant* ni Intoy ay nag-iwan ng hamon sa mambabasa upang punahin at kilatisin pa ang mga kaugnay na aksyon at epekto ng ating pagnanasa. Mga pagnanasang nais makaraos.

Mga Nakakubling Pagnanasa sa Pabirong mga Pahayag

Isa sa kapansin-pansing paraan ng paglalahad ng awtor sa kanyang akda ay ang paglalatatag nito sa paraang hindi seryoso at mapagbiro. Ganunpaman mahihinuhang nagpapakita ito ng seryosong mga kalagayan na naglalahad ng mga

⁷Mula sa isang blog ni Jee Y. Geronimo noong Jan. 20, 2011 hinggil sa kanyang rebyu sa nobelang *Ligo na U, lapit na me*. Kuha mula sa: <https://jeegeronimo.wordpress.com/2011/01/20/this-is-not-a-bob-ong-book-review/> noong: 6 November 2015

pagnanasang may kaugnayan sa politikal at panlipunang mga aspeto. Mapapansin din na ang katangiang mapagbiro at mapanuligsa ay komon o karaniwan sa halos lahat ng kanyang mga akda. Ganito ang diwa na makikita sa isa pa niyang akda, *Peksman (mamatay ka man) Nagsisinungaling ako* (2007). Marami sa mga salaysay sa loob ng akdang ito ay may himig pabiro subalit may patama. Kung tutuusin ang pamagat pa lamang ay larawan na ng hindi seryosong katangian ngunit muli masasabing may nakakubli itong layunin at pagnanasa sa pagpuna sa mga usaping panlipunan. Ganoon din sa kanyang *Manwal ng pagpapatiwakal* na matatagpuan din sa kwento nina Jen at Intoy. Ito ay nagpapaliwanag sa siyam na suhestyon kung paano magpakamatay at kung bakit huwag na lamang magpakamatay. Nakakatuwang isipin subalit batay sa kanyang paliwanag nagkaroon ito ng katuturan lalo na isang katotohanan na malaking gastos ang igugugol kung may namatayan o magpapalibing ng tao. Kahit ang kanyang mga nakabitin na kwento, mga kwentong may kababalaghan ay masasabing hindi seryoso ngunit malinaw pa rin na nakaangkla ito sa mga totoong karanasan ng paligid na naghahantad na may mali sa sistemang sinusunod ng tao. Ang mga sistemang ito ay nalilihis sa tunay na pagnanasa ng tao batay sa kanyang kakulangan (lack) at pangangailangan (need). Nasabi ni Efren Abueg (2012:xxi), “sa mga babasa kay Eros suspindihin na lamang ninyo ang di paniniwala sa kanya. Isiping ibig yata niyang higit na gawing exciting ang pagpapakilala (sa iba-ibang mukha ng tao sa paligid, tulad ng doktor, engineer, abogado at iba pang nasa posisyon).” Sang-ayon kay Abueg, totoo ngang hindi nagsisinungaling ang awtor batay sa pagsasalaysay at paglalarawan ni Intoy sa lipunang kanyang ginagalawan, sapagkat totoo ang larawan at kalagayan sa isang malaking lungsod, magulong lungsod isang urban na sentro ng komersyo at gobyerno, sentro ng iba-ibang kalakaran. Idinaan ng awtor sa pagpapatawa, pang-aalaska ang pamumuna sa mga tunggaliang lantarang nakikita sa lipunang kanyang inilalarawan. Ang pagpuna o pag-unawa sa mga dahilan maging solusyon sa mga tunggaliang ito, sabi nga ni Intoy, ay “self-actualization.”

Samantala, inilalahad sa nobelang *Tatlong Gabi Tatlong Araw* (2013) ang nakakatakot na kwento sa bayan ng Magapok, gaya ng pagkawala ng mga tao sa di malamang dahilan. Ang mysteryosong “malakat” na kinatatakutan ng mga tagabaryo. Gayundin ang paglubog ng lupa at iba pang di maipaliwanag na kababalaghan. Umiinog ang kwento sa buhay-baryo na may simpleng pamumuhay sa kabila ng

kalayuan nito sa sentro at pagiging malayo nito sa uri ng sibilisasyong tinatamasa ng Syudad. Halimbawa, ang elektrisidad ay hindi sapat (patingi-tinging koryente) sariling inobasyon na lamang ng Kapitan sa barangay ang sustinihin ito. Gayundin ang walang pag-unlad sa kanilang mga daan at kawalang aksyon o paghahanda na ginagawa ang kinauukulan lalo na sa panahon ng kalamidad, bagyo at baha ay larawan ng political na kapabayaang. Larawan ng masaya, mapayapa, at nagtutulungang komunidad ang Magapok, nadisturbo lamang ito lalo na nang dumating ang mga iligal na nagtrotroso, nagmimina gayundin ang pagpasok ng mga rebelde.

Kung ang pag-aaral ay para sa karunungan, karunungan para magkaroon ng maayos na buhay...sa Brgy. Magapok, ang pagiging marunong sa paghahanapbuhay ay titiyak sa maayos na buhay.

Mahirap ang Brgy. Magapok sa mata ng tagalabas. Pero para sa mga taga-Magapok, ang mga nasa labas ang mga mahihirap. (*Tatlong Gabi...*,2013: 43-44)

Ang daloy ng kwento sa nobelang ito ay may himig kababalaghan na maaaring tingnan na hindi totoo. Subalit ang kababalaghang tinutukoy sa loob ng akda ay hindi lamang ang literal na kwento ng “malakat” yaong nangunguha ng tao kundi ang kababalaghang ginagawa ng mga namamahala sa kanilang bayan. Ito marahil ang paliwanag ni Chuckberry Pascual, (2013: x) sa kanyang introduksyon sa nobela ni Atalia. Idinidiin niyang tulad sa pagtingin ng saykoanalisis hindi sapat na tingnan ang akda bilang salamin lamang ng lipunan. Sa katunayan, maaaring nagsisinungaling din ang salamin. Gaano man magtangkang maging “makatotohanan”, ang panitikan, mananatili itong salamin na likha ng manunulat sang-ayon sa kanyang espisipikong perspektibo. At birtud ng mga nobela ni Eros ang ang kakayahang maging salamin, na maaaring totoo o nagkukubli ng totoo. Ganunpaman, taglay ng akdang ito ang sari-saring repleksyong ibinibigay sa mambabasa at ang repleksyong ito ay nakakatakot.” Bagaman, masasabing ang direksyon sa daloy ng kwento ay nasa manipulasyon ng awtor, subalit naging mas kapani-paniwala ito dahil sa pahiwatig, mga imahe at kaganapan na halos katulad o kaugnay rin sa realistikong pangyayari sa lipunan. Higit sa lahat, hindi makakailang may dahilan ang matakot sa ganitong panahon. Sa pamamagitan nito’y mahihinuhang isang bahagi ng pagnanasa ng awtor ang ipakita sa kamalayan ng mambabasa ang

pagtukoy sa tunay at totoo. Sa gayong paraan ay nagsusupling ito ng isang abstrakto o higit pang pag-unawa at pagsusuri.

Sa pangkalahatan, ang mga di kapani-paniwalang pangyayari at kalagayan ay masasabing bahagi ng pagnanasa ng awtor na may mabago at magbago, may makita at masilip at may dapat itanong, may dapat maisagot, may matuklasan at may dapat mailantad. At dahil sa sistema ng lipunang ating ginagalawan, ang lahat ng magiging sagot ay hindi na rin kapani-paniwala.

Si Eros, si Intoy sa mga Tekstong Nakalilibog: Pagnanasang Ilantad ang Pagnanasang Ganap sa Akdang *Its Complicated*

Ayon sa introduksyon ni Roland Tolentino (2011: ix), “kapag binabasa, tila walang kabuuan; ang kabuuan ay nasa pagbabasa; magaan, halo-halong kalamay, bastos, kundi man nambabastos o bulgar, may patawa, may patama, may sinasabi, may sinasabi sa hindi sinasabi.” Ito ang talinghaga at yunik na paraan ng awtor sa kanyang mga akda. Madalas ang mga pahayag ay may mga pagsingit ng bulgar na salitang tungkol sa seks. Kahit pa minsan seryoso ang paksang nais niyang ipaabot (may sinasabi sa hindi sinasabi). Seks at pagseseks o may kaugnayan sa seks ang nakapaloob sa kanyang mga dagli. Tulad sa ilang mga pahayag sa loob akdang *Wag Lang di makaraos*, (2011), “Kapag maiksi ang kumot, matutong mamaluktot” na nagsalaysay sa isang binatilyong nahuli ng nanay na nagsasasalsal. Seks din ang isinalaysay sa “Senior Moment” tungkol sa dalawang matanda na naglalamponan subalit hindi na makaya ng katawan. Mga pahayag o ekspresyong tungkol sa libog din ang matutunghayan sa iba pang akda. Halimbawa, sa nobelang *Ligo na U, Lapit na me*, (2009) “magtagal na sa suso, wag lang sa baso” pahayag ito sa isang tagpo na isinalaysay ni Intoy na kanyang napupuna sa mga manginginom ng kanilang lugar. Pansinin na kahit simpleng paglarawan ito ng mga manginginom ay laging nakasingit ang pahiwatig, o bulgar na pagbanggit ng mga paglalarawang may kaugnayan sa seks o katawan ng tao. Ang ibig sabihin sa paglalantad na ito kahit pa sa kabila na seryosong mga pahayag o simpleng palitan ng usapan o dalisay na pagsasalaysay lamang ng isang tagpo laging nakasingit ang mga salita, pahayag na kaugnay ng seks. Bagaman ang ibang bahagi ng paglalarawang ito ay himig pampatawa lamang o pang-aalaska bukod sa malalim pang ipaabot nito sa kamalayan ng mambabasa.

Samantala, kapansin-pansin din ang mga deskripsyon ng awtor o ang paglalait sa sarili mismo. Sa katauhan ni Intoy, sinasabi na kaya depensa sa sarili ang pagkaalaskador dahil siya ang tipo na lalaki “a face that only a mother could love (or accept at least). Kaya siya ang natsa-challenge. Siya ang nagpapansin” (*Ligo na U...*, p. 44). Sa katunayan, ang sabi ni Intoy, pang-apat na siyang nanligaw subalit limang beses na siyang binasted. Humble effect, kung baga. Ganunpaman, marahil may sinasabi ito sa kamalayan ng mambabasa. Isa ito sa napansin ng isang mambabasang si Lone Viardo (2010), “a picture of a woman with nothing but a towel on, giving a not so attractive guy a pedicure in public for a cover. That should stir some curiosity in you, right?”⁸ Kaugnay nito, si Intoy mismo ay may pareho ding paglarawan sa kanyang sarili na ipinaliwanag niya, “Di ko lang masabi sa kanya na defense mechanism ko yung pang-aalaska sa sarili. Kapag naalaska ko na kasi ang sarili ko wala nang iba pang pwedeng mang-alaska sa akin. Kapag napagtawanan ko na ang sarili ko, sino pa ang pwedeng magtawa sa akin?” (*Ligo na U*, 43). Lumalabas na inuukray ni Intoy ang sarili, inaapi niya ang kanyang sarili upang ipakita na bagaman nang-aalaska siya o mahilig siyang mang-alaska ay hindi magiging masyadong mapangmataas ang tono ng kanyang mga patama, pangonsyensya, panuligsa ng awtor. Dahil dito, higit na nagkakaroon ng dating ang kanyang likha sa kanyang mambabasa. Ito ang mas malalim pang layunin niya sa paglalahad ng kanyang naiisip, nadarama, napupuna at nakikita sa lipunan at sa sistema ng lipunan. Ang mga ito ay may kaugnayan sa mga pilosopiya niya sa buhay at sa kabila ng kaastigan, madrama ay masenti pa rin at nagsusupling ito ng bagong kaisipan ng pagnanasa o hangarin.

Kapansin-pansin din ang paglalaro niya ng mga salita, sa pahayag ni Efren Abueg, “may indikasyong magtatabas din siya ng mga damo’t baging sa gamit niya ng wika bilang kontribusyon niya sa linggwistik ng masa” (*Ligo na U*, 2009: iii). Bilang isang nagsusulat sa tabloid⁹ hindi maiwasang matagpuan din ito sa kanyang

⁸ Mula sa isang mambabasa na nagbigay ng rebyu sa nobelang *Ligo na U, Lapit na me*, sa <http://marloneviardo.blogspot.com/2011/10/review-ligo-na-u-lapit-na-me.html>. Noong: 6 Novemeber 2015

⁹Una siyang naging manunulat sa mga tabloid bago naging manunulat sa kasalukuyang genre ng kanyang larangan.

panulat. Sa katunayang, aniya’y “Kung may typo error, typo error iyon, pero sinasadya kong iyon ang maging hitsura at anyo ng aking mga sinusulat. Hindi ko pinakikialaman ang grammar ng pahayag”.¹⁰ Gayundin kapansin-pansin ang mga pangyayari na halos paulit-ulit pabalik-balik na matatagpuan sa kanyang mga akda. Lalo na ang tungkol sa mga sosyal na komentaryo, nakikita niya ang kahit simpleng mga pangyayari sa lipunan lalo na ang buhay ng isang magulong lungsod, mga balita ng kung sino-sino at kung ano-ano, na ipinapaabot niya sa pamamagitan ng katauhan ni Intoy. “Marami siyang rant” ang pansin ng ilang mga nagbigay ng rebyu sa kanya. Subalit gaya ng sinasabi sa sikolohiya ay mayroon itong sinasabi, sa puntong ito malaki ang kaugnayan sa buhay mismo ng awtor. At ito ay kaugnay sa kanyang pagsusulat sa tabloid. Bilang manunulat sa larangang ito, hindi bago o lalong higit na kailangan ang pagiging mapag -obserba kundi man makwentong katangian. Higit sa lahat aniya, “para sa akin, ang pagsusulat ay pakikipag -usap. At para marami akong makausap, mas maraming dapat makaintindi sa akin” (Atalia, 2009: xvi) at ito ay nagagawa sa pamamagitan ng magaan at simpleng salita at pahayag gayundin ang mga pangyayaring lantad na sa lipunan at hindi nalalayo sa karanasan ng kanyang mga inilalarawang tao.

Nababatid din ang maligoy na paraan ng awtor sa paglalahad ng mga pangyayari sa loob ng akda. Dinadala ka sa kung saan-saang bahagi at mga pangyayari subalit mahihinuhang laging tumatama pa rin sa iisang layunin. Ibig sabihin mauunawaang ang bawat pangyayari sa lipunan lalo na sa pag-ibig ay may kabiguan. Hindi lahat ng bagay o pangangailangan ay napagtatagumpayan. Gaya ng ang konsepto ng pagnanasa ay may kaakibat na ‘pleasure’ at ‘pain’. At ang hindi pag-amin ng tao sa kanyang pagnanasa, at sa pagkakaroon ng maraming pagnanasa ay nagdudulot ito ng komplikasyon hindi lamang sa damdamin bagkus sa isip at pagkilos ng tao.

Sa pangkalahatang mga paglalarawan, lumalabas na romantiko at sarkastiko ang paraan ng pagkalahad o pagsalaysay sa mga akda. Laging may relasyon na hindi naitutuloy, may ugnayang magtatapos sa pait at laging may magpaparaya. Hindi

¹⁰Eros Atalia, Interview ni Marina Quilab. Rm. 121, Faculty Arts and Letters. University of Sto. Tomas, 14 November 2015. 6.00 n.h.

lamang niya ito ipinakita batay sa anyo ng kanyang panulat, mga dagli na walang malinaw na banghay, bagkus lalo na sa kwento nina Jen at Intoy, kay Tina na sentro ng mga kwento. Ang kwento nina Nana Etang at Mang Berong sa bayan ng Magapok ay larawan din ng tema ng pagkabigo ng pag-ibig. Samantala sina Lumen at Mong ay nabigyan sana ng katuparan ang pagiging buo nila subalit nagwakas din agad dahil ang bayang kinaroroonan nila ay gumuho, kinain ng lupa, nilamon sila ng kawalan. Kaugnay nito, sa mga akdang tinalakay, mapapansin ang mga pangyayaring tumutukoy sa kabiguan ng tao bunga ng maraming pagnanasa. Sa kabila ng matinding pagnanasa ng tao, personal man na pangangailangan o panlipunan ay nagpapaubaya na lamang at nagpaparaya.

Ang Paghahanap kay Jen ay Paglantad ni Intoy: It's not that Complicated

Sino si Jen? Sino si Intoy? Sino Tina? Bakit hinahanap pa si Jen? Ilan ito sa mga tanong na mabubuo sa pagtalunton sa kwento ng mga pangunahing tauhan sa ilan sa mga akda ni Atalia. Patuloy pa rin ang paghahanap ni Intoy kay Jen kahit pa marahil natugunan na ang ilan sa kanyang pangangailangan, tulad ng seks. Napadpad na siya kung saan-saan at nagpapaling-paling na siya sa maraming babae, subalit may hinahanap pa rin siya. Iba ang kabusugang hanap niya. Kaya kahit si Tina ang kaharap niya at nagpaligaya sa kanyang kasalukuyang kalagayan si Jen pa rin ang hanap niya. Tunghayan ang sumusunod na sipi mula sa akdang *Its not that Complicated*:

Kung magpapatikim sa akin si Tina, hmmn, bakit hindi? Laman-tiyan din. Pero iba yung pagkaing komportableng kainin. Kahit araw-araw. Hindi nakakasawa. Kapag nawala, hahanap-hanapin. Titikim ka ng iba pero iba pa rin ang hanap ng panlasa. Parang si Jen.

Pukang ama! Jen na naman? (p.22).

Basta't ako sesentro sa kanyang sentro. Go for Tina, goodbye forever, Jen.

May sumikong kirot sa dibdib ko. (p. 66)

Sa mga siping nasa itaas, mahihinuhang labis-labis ang pagnanasa ni Intoy na makita si Jen at makapiling muli. Kahit pa nakakakita siya ng ibang kahawig ni Jen subalit hindi iyon sapat sa kanya, laging may kulang, laging hanap ay si Jen. Si Jen ang sentro ng lahat. Nagtangka man siyang palitan si Jen, subalit bumabalik pa rin siya sa alaala ni Jen.

Kaugnay sa mga pagnanasa ni Intoy, tumugma ito sa paliwanag ng saykonalisis na nagsasaad na sa pagitan ng pangangailangan (need) at pagnanasa (desire), laging may kulang o walang kabusugan ang *desire*. Ang konseptong ito ay kaugnay sa nararamdaman ni Intoy, pagnanasang makita si Jen at muling makaulayaw at kung maaari ay maipahayag na niya ang totoo niyang nararamdaman nang walang takot o kaya pag-alinlangan.

Kung tutuusin sino ba si Jen?

Matangkad si Jen kung ikukumpara sa karaniwang Pinay. Halos magkasinlaki kami. E, alam ko, 5'7 na ako. Hindi masyadong maputi pero litaw ang kutis na hindi sanay sa hirap. Malaman at mabibilog ang mga binti't braso ni Jen. Yun bang kahit lamugin ay hindi mahahalata. Maganda kahit walang make up (saulado ko na ang itsura nya, may make up man o wala). Parang barbie doll ang kilay, hindi bastusin pero masarap siilin ang mga labi. *Pero madalas siyang nakamake-up pakiramdam daw niya, nakahubad sya kapag walang make up.*(akin ang diin) (*Ligo na U...*p. 43)

Sa deskripsyon ni Intoy, mahihinuhang mayroong nakatago sa pagkatao ni Jen, ang pahiwatig ay maaring titingnan sa linyang nagsasabing, *pakiramdam niya nakahubad siya kung walang make up*. Hanggang sa matuklasan niya ang totoo, na sina Tina at Jen pala ay may relasyon at tanging ginamit lamang siya ng dalawa upang matugunan ang pangangailangan nila sa katawan at ang personal na layuning magkaroon ng anak mula kay Intoy. Ganunpaman, nagpaubaya si Intoy sa ganitong kasunduan. Ang kabiguan niyang maangkin si Jen nang buo ay pinagaan niya (ni-romanticize). Mas pinili niyang maging manhid na lamang. Aniya (ni Intoy) wala akong sariling problema. Kaya naghahanap ako ng proproblemahin. Subalit siya na rin ang nagsasabing may nakakatawa at sabi niya mas nakatatawa ang kanyang sarili.

Samantala, pagkatapos humupa ang init ng kanilang mga nararamdaman sa tawag ng laman at pangangailangang sekswal, pagkatapos sa naganap sa kanila sa Boracay (Jen, Intoy, Tina) ay unti- unti na ring napunta sa kakalasan nang makilala ni Intoy ang kanyang sarili. Ang pag-amin ni Intoy na siya mismo ay may hinahanap na hindi si Jen bagkus ang kanyang sarili. Hindi katulad ni Jen kundi ang pagkilala niya sa kanyang sarili.

Dito sa kakapiraso kong kwarto, ang pinakakomportable kong mundo. Alam ko, may mas malaki pang mundo na naghihintay kong magalugad, madaanan, matapakan o masulyapan man lang. Papunta rin ako dyan. Hinay-hinay lang. Dayuhan pa ako sa sarili kong mundo. Parang alien.

Siguro, kaya hindi pa sasakupin ng mga alien sa 2012 ang daigdig, o kung kelan pa man, ay dahil alam ng mga alien na ang mga tao sa mundo, hindi pa lubusang nakilala ang daigdig. (*Its not that complicated...*, 228).

Ayon kay Barry (2002: 98) sa saykoanalisis, ang tao ay may mga hindi inaamin sa sarili (madalas mga negatibong katangian) or madalas inuugnay niya ito sa iba. Ang kanyang totoong mga pagnanasa ay sinasalungat niya o kaya itinatakwil. Ang mga ito ay paraan ng pagtatanggol sa sarili upang iwasan ang masasakit na pag-amin o pagkilala at pagtanggap. Sa bahaging ito, si Intoy ay naging larawan na ng pag-amin at pagtanggap sa katotohanang sa kanyang sarili lamang mismo ito matutuklasan at mapagtatagumpayan.

Sa puntong ito, ang pagkilala ni Intoy sa kanyang sarili, sa kanyang sariling pagnanasa at paghahanap ay siyang pagtanggap niya na kalimutan si Jen. Lumalabas na ang paglimot kay Jen ay ang paglantad ni Intoy. Ito ang pagkatuklas ni Intoy sa tunay niyang pagnanasa at pagtanggap sa kanyang kahapon bilang bahagi ng karanasan. Ang kanyang pagtanggap nang buo sa mga pangyayari sa buhay ay nagiging hudyat upang maging masaya at malaya sa kanyang mga dating pagnanasa. Bagaman nanatiling walang kasiguruhan ang buhay sa daigdig na kahit alien ay hindi pa kaya itong sakupin, ngunit mahalaga sa lahat ang mabuhay sa kasalukuyang panahon. Hindi sayangin ang buhay sa nakaraan gayundin huwag mabahala sa hinaharap. Sa pamamagitan ng bago niyang tuklas ay nakabuo na rin siya. At nabuntis, si Tina. Siya ang ama. Samakatwid, ang paghahanap kay Jen, ang

pagkawala ni Jen ay siyang paglantad ni Intoy, ang pagkahanap rin ni Intoy sa kanyang sarili ay ang paglimot kay Jen.

Sa kabuuan, si Eros at ang kanyang mga akda ay binuhay ni Intoy. Si Intoy ang instrumento ng pagpapakita ng pagnanasa sa iba't ibang anyo at paraan. Si Intoy rin ang naglahad ng mga bagay-bagay, ng mga panlipunang isyu, mga pamumunang pilosopikal, politikal at kritikal sa samu't saring tunggalian ng buhay at sa lipunan. Si Intoy rin ang naging kasangkapan upang matisod ang kamalayan ng mambabasa at maunawaan kahit papaano ang mga nakabalot o binalot na psyche ng tao, mga taong ipinakikila ni Eros sa kanyang mga akda.

KONKLUSIYON

Libog mo, Libog ko: Ang Kakalasan ng mga Kwento ng Pagnanasa

Sa pangkalahatan, batay sa mga tagpo ng mga akda ni Atalia, ang konsepto ng “libog” bilang bastos, erotik, uwag o sekswal at taboo ay nagkaroon ng bago at kaugnay na kahulugan bilang nakalilitong tagpo, larawan at pag-unawa sa kamalayan. Gayundin ang konsepto ng saykoanalisis na una nang naglalahad na ito ay nag-ugat o may malaking ugnay sa mga seskwal na pangangailangan ng tao hanggang sa pagdebelop nito para sa iba pang aspeto ng pangangailangan ng indibidwal ay nakalilito rin. Ang pagkilala o paglalahad sa proseso at aplikasyon ng nasabing konsepto ay nakalilito rin, sa paraang ang pag-unawa sa mga mensahe ay hindi lamang inuunawa sa mga lantarang nakikita o ipinapakita ng teksto bagkus sa mga nakakubling kahulugan at pahiwatig. At ang pagnanasa o matinding pagnanasa ng tao para sa mga bagay na nais niyang gampanan o gusto niyang angkinin ay nagdadala sa kanya tungo sa masalimuot na sitwasyon.

Dahil dito angkop gamitin ang salitang “libog” ng mga Bisaya na literal na ngangahulugang pagkalito o kalituhan. Ang pagkalito ay bunga ng iba-iba o maraming pagnanasa ng tao. Kung saan, ang mga pagnanasa ng tao ay nagsusupling ng iba-ibang isyu, personal man na damdamin o kamalayan o kaya batay sa mga kalakaran sa lipunan. Kaya ang libog mo, at libog ko (bilang isang Bisaya) ay nag-ugat at umiinog sa mga pagnanasa.

MGA REPERENSYA

- Aguila, R. M. 2005. *Mandaragat ng pag-ibig at Iba pang Tula ng Pagnanasa: Poetika sa Kalipunan ng mga Orihinal na Tulang Erotiko*. Masteradong Tesis. Hindi Limbag. UP Diliman.
- Atalia, E. S. Interview, 14 Novemeber 2015. Rm 121, Faculty of Arts and Letters, University of Sto. Tomas.
- _____. *Taguan Pung (kalipunan ng mga akdang di pambata) at Manwal ng mga Napapagal (kopiteybol dedbol buk)*. Manila: UST Publishing House, 2006.
- _____. *Peksman (mamatay ka man) Nagsisinungaling Ako, (at iba pang kuwentong kasinungalingan na di pa dapat paniwalaan)*, Pasay City: Visprint, Inc., 2007.
- _____. *Ligo na U, Lapit na Me*. Pasay City: Visprint, Inc., 2009.
- _____. *Wag Lang di Makaraos: 100 dagli (mga Kuwentong pasaway, paaway at pamatay)*, Pasay City: Visprint, Inc., 2011.
- _____. *Its not that complicated: bakit di pa sasakupinng mga alien ang daigdig sa 2012*. Pasay City: Visprint, Inc., 2012.
- _____. *Tatlong Gabi Tatlong Araw*. Pasay City: Visprint, Inc., 2013.
- _____. 26 Oktubre 2015. <http://www.panitikan.com.ph/content/eros-s-atalia>
- _____. 26 Oktubre 2015. https://www.goodreads.com/author/show/3337068.Eros_S_Atalia
- Barry, P. *Beginning Theory An Introduction to Literary and cultural Theory*. Second Ed., USA: Manchester University Press, 2002.
- Burns, J. M, J.W. Petalson at Thomas E. Cronin.. *State and Local Politics*. New Jersey: Prentice Hall, 1990.
- Fink, B. *The Lacanian Subject: Between Language and Jouissance*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1995
- Geronimo, J. Y. *rebyu sa nobelang Ligo na U, lapit na me*. Kuha mula sa:<https://jeegeronimo.wordpress.com/2011/01/20/this-is-not-a-bob-ong-book-review/>, Hulinginakses: 6 November 2015, (2011)

Santiago, E. M., A.H. Kahayon at M. P. Limdico., *Panitikang Filipino: Kasaysayan at Pag-unlad (Pangkolehiyo)*. Metro Manila: National Bookstore, 1989.

Sarup, M. *Modern Cultural Theorist Jacques Lacan*. London: Harvester Wheatsheaf, 1992.

Schueler, G. F. *Desire It's role in Practical Reason and the Explanation of Action*. Massachusetts: A Bradford Book the MIT Press, 1995.

Viardo, L. *rebyu sa nobelang Ligo na U, Lapit na me*.
<http://marloneviardo.blogspot.com/2011/10/review-ligo-na-u-lapit-na-me.html> akses noong 6 November 2015, (2010)

Zaleznik, A. 1970 Issue. *Power and Politics in Organizational Life*. Nakuha sa:
<https://hbr.org/1970/05/power-and-politics-in-organizational-life>: Noong:
September 01, 2015

Zizek, S. *Looking Awry An Introduction to Jacques Lacan Through Popular Culture*. London: The Massachusetts Institute of Technology Press, 1991.